

**До разової спеціалізованої вченої
ради в Дніпровському державному
університеті внутрішніх справ**

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Татарина Ігоря Івановича на дисертацію
Федосєєва Євгена Олександровича на тему: «Процесуальна діяльність
захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Відповідно до національного законодавства, на державні органи покладається обов'язок забезпечити ефективне розслідування кримінальних правопорушень, але при цьому не допустити безпідставне обмеження прав осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування. Захисник є одним із тих суб'єктів який спроможний забезпечити реалізацію цього балансу під час здійснення кримінального провадження, оскільки процесуальна діяльність захисника є одним із ключових елементів в забезпеченні прав і свобод особи в кримінальному процесі. Особливого значення процесуальна діяльність захисника набуває під час вирішення питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема і запобіжних заходів, що застосовуються з метою забезпечення дієвості кримінального провадження. В Україні досі простежується тенденція до переважного застосування ізоляційних запобіжних заходів, що суперечить міжнародним та європейським стандартам та принципам необхідності й пропорційності. Незважаючи на те, що законодавство України містить низку важливих положень, які регулюють ці питання, на сьогодні залишаються актуальними та потребують правового й наукового розв'язання ряд проблем, що стосуються процесуальної діяльності захисника під час застосування запобіжних заходів, що не пов'язані з ізоляцією особи. Зазначене й обумовило необхідність наукового дослідження теоретичних та практичних аспектів процесуальної діяльності захисника під

час застосуванні неізоляційних запобіжних заходів. Дисертаційне дослідження Федосєєва Є.О. відповідає науковим програмам, планам та темам. Так, дисертацію виконано відповідно до Стратегії розвитку національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12.01.2011, № 24/2011); планів науково-дослідницьких робіт Дніпровського державного університету внутрішніх справ та у межах теми науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ – «Кримінальні процесуальні відносини» 0123U105045 (реєстраційний номер 0123U105045).

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є нові науково обґрунтовані результати щодо процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів, а також формулювання на їх підставі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження. Для досягнення зазначеної мети, було поставлено та виконано такі *завдання*: висвітлено поняття неізоляційних запобіжних заходів у кримінальному провадженні та сформовано їх систему; розглянуто генезу законодавства та теоретичних поглядів на процесуальну діяльність захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів; визначено поняття, предмет та функціональне призначення процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів у кримінальному провадженні; з'ясовано особливості вищезазначеної діяльності захисника в залежності від стадій кримінального провадження; вивчено міжнародний досвід процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів та з його урахуванням запропоновано напрями вдосконалення процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів; розроблено пропозиції і рекомендації щодо

вдосконалення законодавства та практики його застосування у контексті питань, що розглядаються у дисертаційному дослідженні.

Науково-теоретичне підґрунтя та емпірична база дослідження. Результати дисертаційного дослідження є аргументованими, переконливими та отримані завдяки широкому використанню наукових джерел та емпіричного матеріалу. *Науково-теоретичним підґрунтям* дисертаційного дослідження стали наукові праці українських і зарубіжних учених, фахівців у галузях загальної теорії держави та права, конституційного права, кримінального й кримінального процесуального права та ін. *Нормативною основою* дисертації є Конституція України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, КПК України, інші закони й підзаконні нормативно-правові акти України, законодавство іноземних держав, тощо. *Емпіричну базу дослідження* становлять матеріали правозастосовної практики, узагальнення судової практики ВС, ВАКС та інших судів України щодо процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів у кримінальному процесі; правові позиції ЄСПЛ; вивчення матеріалів кримінальних проваджень, зведені дані, отримані під час анкетування практичних працівників. Використано власний багаторічний досвід дисертанта, набутий під час роботи слідчого в органах досудового слідства МВС та Національної поліції України а також під час виконання повноважень захисника.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку *нових положень, висновків та пропозицій, які виносяться на захист*. Основні з них такі: сформульовано поняття процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів як правозахисної діяльності уповноважених суб'єктів, а саме адвокатів, відомості про яких внесені до Єдиного реєстру адвокатів України щодо обрання, зміни та скасування неізоляційних запобіжних заходів під час здійснення кримінального провадження з метою забезпечення права на захист підозрюваному, обвинуваченому, а також особам, стосовно яких передбачається застосування

примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування та визначено систему неізоляційних запобіжних заходів, до якої віднесено: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи; передання осіб, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом. Визначено мету та поняття неізоляційних запобіжних заходів, як заходів забезпечення кримінального провадження, не пов'язаних з ізоляцією особи, що застосовуються задля забезпечення дієвості кримінального провадження на підставі судового рішення з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим чи особами, до яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, покладених на них обов'язків а також запобігання спробам вчинити дії, що передбачені в ст.177 КПК України. Сформульовано функціональне призначення процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів, яке полягає у забезпеченні ефективного захисту прав та законних інтересів підозрюваного чи обвинуваченого від необґрунтованого та незаконного обмеження їхніх прав і свобод. Це призначення реалізується через виконання захисником низки важливих функцій: надання кваліфікованої юридичної допомоги та консультування свого клієнта; активної участі у судових засіданнях з розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу; збору та подання доказів на користь підозрюваного/обвинуваченого; застосування тактичних прийомів захисту, спрямованих на мінімізацію обмежень прав і свобод клієнта; оскарження рішення до апеляційного суду; контролю за дотриманням умов його застосування; ініціювання процедури зміни або скасування застосованого неізоляційного запобіжного заходу. Сформульовано підстави та

процесуальний порядок застосування неізоляційних запобіжних заходів та запропоновано окремі алгоритми дій захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів в залежності від того на що вона направлена: на обрання, зміну, продовження чи скасування неізоляційного запобіжного заходу. Виокремлено критерії ефективності здійснення процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів та на підставі аналізу міжнародного досвіду запропоновано внесення змін до КПК України а також Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (стосовно розширення повноважень захисника та вдосконалення процедури застосування неізоляційних запобіжних заходів). Зокрема, з метою забезпечення ефективності процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів, запропоновано внести зміни до ст. 184 КПК України, яку викласти наступним чином «Копія клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу, надається підозрюваному, обвинуваченому не пізніше ніж за три дні до початку розгляду клопотання» а ч. 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» викласти в наступній редакції: «Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше трьох робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом».

Дисертаційне дослідження містить й інші важливі та обґрунтовані висновки, пропозиції та законодавчі рекомендації.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується правильним вибором та використанням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів. Під час наукового дослідження застосовувалися наступні

методи та принципи: всебічності, повноти, історизму, об'єктивності та плюралізму, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, діалектичний та герменевтичний підходи, метод правового моделювання, техніко-догматичний та соціологічний метод.

Наукова проблема, нове вирішення якої отримано в дисертації. За результатами проведеного дисертаційного дослідження знайшла розв'язання наукова проблема щодо процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів та розроблено відповідні науково обґрунтовані пропозиції й рекомендації для вдосконалення законодавства та практики його реалізації.

Наукове і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідницькій сфері* – як підґрунтя для подальшого дослідження кримінально-процесуальних проблем діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів; *законотворчій діяльності* – для вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, а також нормативно-правових актів щодо процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів; *освітньому процесі* – для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення при підготовці навчальних посібників, підручників, курсів лекцій, методичних вказівок, а також при розробленні та проведенні тренінгів, семінарів, курсів підвищення кваліфікації для адвокатів, суддів, прокурорів (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність та навчальний процес адвокатів Дніпропетровської області від 05.05.2025); *практичній діяльності* – для прокурорів, адвокатів, суддів під час застосування неізоляційних запобіжних заходів (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність суддів Новокадацького районного суду міста Дніпра від 11.05.2025; довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність прокурорів Лівобережної окружної прокуратури міста Дніпра від 14.05.2025;

довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність та навчальний процес адвокатів Дніпропетровської області від 05.05.2025).

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових публікаціях здобувача. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у *восьми публікаціях*, у тому числі у трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також п'ятьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, із якої вона подається до захисту. Дисертація характеризується логічним і чітким змістовим наповненням, відповідно до плану. Архітектоніка забезпечує комплексність та системність опрацювання проблематики. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі дисертації висвітлено поняття неізоляційних запобіжних заходів у кримінальному провадженні та сформовано їх систему, розглянуто генезу законодавства та теоретичних поглядів на процесуальну діяльність захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів, визначено її поняття, предмет та функціональне призначення. У другому розділі дисертації з'ясовано особливості вищезазначеної діяльності захисника в залежності від стадій кримінального провадження. В третьому розділі вивчено міжнародний досвід процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів та з його урахуванням запропоновано напрями її вдосконалення. З огляду на викладене, можемо зауважити, що поставлені у дисертації мета та завдання вирішені, а основні результати - висвітлено у розгорнутих та аргументованих висновках. Робота побудована відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, є логічною, структурні елементи взаємопов'язані між собою, висновки - обґрунтовані та доказові, рекомендації - доцільні та витребувані для удосконалення вітчизняного кримінального

процесуального законодавства. Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу - науковий. Висновки відповідають поставленим завданням дослідження у межах обраного об'єкта та предмета, містять розроблені автором теоретичні наукові положення, практичні рекомендації. Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Оформлення дисертації відповідає усім нормативним вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, зокрема: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Позитивно оцінюючи зміст наукового дослідження Є.О. Федосєєва, слід зауважити, що окремі положення дисертації викликають запитання, що може стати підґрунтям для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертаційної роботи. Такими є наступні положення:

- Федосєєв Є. О. у своєму дослідженні (підрозділ 1.1) визначив систему неізоляційних запобіжних заходів, до якої на його думку слід віднести: особисте зобов'язання, особисту поруку, заставу, передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи; передання осіб, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом. На

думку опонента, ця система виглядає цілком логічною та ґрунтується на принципах гуманізму й диференціації підходу до особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, проте в дисертації поза увагою здобувача залишилося питання можливості розширення цього переліку за рахунок інших заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема – за рахунок відсторонення від посади;

- дисертант, з метою забезпечення ефективності процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів пропонує внести зміни до ч. 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та зменшити строк надання відповіді на адвокатський запит з 10 до 3 днів. На думку опонента, така пропозиція є цілком логічною з точки зору процесуальної ефективності, проте має потенційні обмеження в умовах воєнного стану, оскільки в багатьох регіонах державні органи та установи працюють в обмеженому режимі, частина працівників мобілізована або працює дистанційно та не всі органи та установи мають налаштовану систему електронної взаємодії з адвокатами, що створює ризик невиконання строку не з вини самого органу.

- одним із завдань дисертаційного дослідження є розробка пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування у контексті питань, що розглядаються у дисертаційному дослідженні, натомість такі рекомендації, на відміну від пропозицій, не оформлені окремим додатком та не містяться в самій дисертації. На думку опонента, робота значно б виграла у плані практичної складової, якщо б автор сформулював окремий перелік таких рекомендацій;

- введення воєнного стану в Україні та внесення у зв'язку з цим змін до законодавства зумовили істотні зміни у сфері кримінальної юстиції, зокрема і щодо застосування запобіжних заходів, проте в дисертації Федосєєва Євгена Олександровича не здійснюється аналіз таких нововведень та їх впливу на здійснення процесуальної діяльності захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів.

Слід, проте зазначити, що наведені зауваження та пропозиції стосуються окремих положень дисертації, і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову та практичну цінність.

Загальний висновок: дисертаційне дослідження Федосєєва Євгена Олександровича «Процесуальна діяльність захисника під час застосування неізоляційних запобіжних заходів», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є завершеним монографічним дослідженням, у якому досягнуто поставлену мету, у повному обсязі виконані визначені завдання, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку кримінального процесу. Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Федосєєв Євген Олександрович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України)
Львівського державного університету
внутрішніх справ, к.ю.н., доцент
30.07.2025

Ігор ТАТАРИН